

Уплыў асацыяцыяў грамадзянаў на прыняцьцё палітычных рашэнняў: сусветная і нацыянальная практыка

■ АНДРЭЙ ВІТУШКА

д-р Андрэй Вітушка — ачольнік Асацыяцыі беларускіх мэдыкаў (<http://medicus.iatp.by>), сурэдактар часопісу “Дамініка”, абсалювант магістэрскай праграмы ў галіне паліталёгіі Эўрапейскага гуманітарнага юніверсітэту, лекар аддзялення рэанімацыі новонароджаных 7 Менскай ГКБ. Паліталягічныя інтарэсы — роля й мэханізм функцыяваньня не-дзяржаўных грамадзкіх арганізацыяў, уплыў асацыяцыяў грамадзянаў на прыняцьце палітычных рашэнняў.

У сусветнай палітычнай практыцы грамадзкія арганізацыі і рухі зьяўляюцца паўнавартаснымі суб'ектамі палітычнай систэмы, якія эфектыўна ўзьдзейнічаюць на працэс прыняцця палітычных рашэнняў. Структура асацыяцыяў грамадзянаў, прынцыпы і вынікі іх дзеянасьці, іх роля ў функцыяваньні палітычных систэм стала прадметам рознабаковых дасыледаваньняў у грамадzkіх навуках.

У Беларусі падобныя дасыледаваньні знаходзяцца ў пачатковай стадыі, для беларускай палітычнай навукі тэма дзеянасьці асацыяцыяў грамадзянаў як фактара прыняцця палітычных рашэнняў новая. Разам з тым, функцыі, якія выконваюць падобныя асацыяцыі ў дэмагратычных грамадзтвах з палітычнымі систэмамі адкрылага тыпу (артыкуляцыя і агрэгаванне інтарэсаў сацыяльных груп), разъвіцьцё і эфектыўны грамадзкі сектар ёсьць неабходнай умовай пасыплюхавага пераходу да дэмагратыі і ажыццяўлення сацыяльна-еканамічных реформаў. Таму ў Беларусі як у краіне, што знаходзіцца ў стадіі транзыту, пытаць падвышэння эфектыўнасьці дзеянасьці няурадавага сектару, распрацоўкі навукова абурнуванай стратэгіі ўплыву грамадзкіх арганізацыяў на прыняцьцё палітычных рашэнняў набываюць вялікую значнасць ня толькі ў тэарэтычным, але і ў прыкладным пляне.

1. Панятак і структура палітычнай систэмы

Панятак палітычнай систэмы.

Палітычная систэма — гэта сукупнасць палітычных інстытутаў і суб'ектаў, якія ўзаемадзейнічаюць паміж сабой у метах фармаваньня і правядзення ў жыцьці палітычнага курсу грамадзтва або груп, якія яго складаюць [33, с. 25]. Прыведзенае азначэнне дазваляе ўбачыць матэрыяльны падмурок палітычнае систэмы і адсачыць, як яна функцыянуе. Бальшынёй дасыледнікаў элемэнты палітычнае систэмы падзяляюцца на матэрыяльныя і нематэрыяльныя. Да матэрыяльных элемэнтаў адносяцца непасрэдна грамадзянство, сацыяльныя групы ды палітычныя інстытуты. Нематэрыяльныя элемэнты палітычнае систэмы, прадстаўленыя інтарэсамі, дачыненіямі, юрыдычнымі законамі, маральнімі нормамі, традыцыямі, каштоўнасцямі, ідэямі і г.д. Такім чынам, палітычную систэму складаюць людзі, сацыяльныя групы і палітычныя інстытуты, якія дзеля рэалізацыі ўласных інтарэсаў уступаюць у міжасабовы ўзаемадзеяньні, а правілы гэтых узаемадзеяньняў вызначаюцца законамі, традыцыямі і маральню. Галоўным аб'ектам гэтых узаемадзеяньняў зьяўляецца палітычная ўлада.

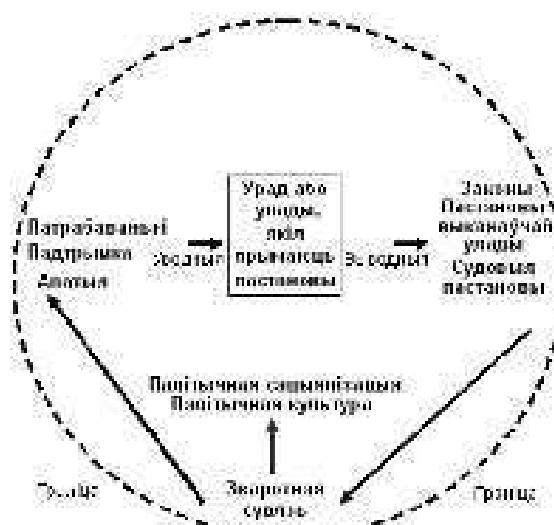
Мадэль функцыяваньня палітычнай систэмы (паводле Д. Істана)

Адзін з стваральнікаў канцепцыі палітычных систэм — амэрыканскі палітоляг Д. Істан распрацаваў мадэль функцыяваньня палітычнай систэмы на падставе вывучэння біялягічных систэм. Схематычна яна прадстаўлена на мал. 1.

У цэнтры любой палітычнай систэмы знаходзіцца ўрад, альбо ўлады, якія прымаюць пастановы. Зынешняга асяроддзя ў систэму трапляюць т.зв. “уводныя”, якія, на думку Істана, могуць быць прадстаўленыя ў выглядзе патрабаванняў, падтрымкі, альбо апаты.

Да патрабаванняў належаць тыя дзеяньні, якіх грамадзяне вымагаюць ад ураду, альбо наадварот, хочуць, каб ён ад іх адмовіўся. Спосабаў выказваньня патрабаванняў багата. Найбольш распаўсюджанымі ў дэмагратычных палітычных систэмах зьяўляюцца свабодныя дэмагратычныя выбары. Таксама патрабаванні могуць выказвацца ў форме дэманстрацый, пэтыцый, зваротаў ды інш. Патрабаванні могуць аказваць на палітычную систэму дэстабілізтарскае ўзьдзеяньне.

Падтрымка — гэта выяўленне салідарнасці з рашэннямі альбо дзеяньнімі ўраду ці каштоўнасцямі палітычнай систэ-

Мал. 1. Мадэль палітычнай систэмы
паводле Д. Істана

мы. Падтрымка забясьпечвае адносную стабільнасць іститутаў улады і пэўную ступень згоды паміж чальцамі палітычнае супольнасці ды вядзе да ўмацавання палітычнай систэмы.

Паводле Д. Істана падтрымка можа быць 2 відаў: эмасцыйная (безумоўная альбо дыфузная) дый інструментальная (умоўная ці спэцыфічная). Эмасцыйная падтрымка можа быць не звязана з канкрэтнымі вынікамі сацыяльна-эканамічнай палітыкі, а ўзынікае як вынік легітымнасці дзяржаўнае ўлады ў выніку працяглага працэсу сацыялізацыі. Гэты від падтрымкі прайяўляецца як адданасць палітычным каштоўнасцям, інстытутам і сымбаліям дзяржавы, а таму эмасцыйная падтрымка ёсьць адносна трывалай і стабільнай. Інструментальная падтрымка ўзынікае як вынік эфектуўнай палітыкі дзяржавы, таму яна больш хісткая і схільная да эрозіі.

Пад апятыяй мы разумеем праявы абыякавасці да палітыкі. У залежнасці ад прычынаў і маштабаў палітычнай апятыі яна можа мець як станоўчу, гэтак і адмоўную ролю ў функцыянованні палітычнае систэмы.

Палітычнае систэма акумулюе імпульсы, што паступаюць да яе, ажыццяўляе іх сартаванне і перапрацоўку, рэагуе на ўваходныя стымулы прыняццём палітычных рашэнняў і ажыццяўленнем пэўных палітычных дзеяній.

Палітычныя рашэнні могуць мець форму законаў, пастановаў выкананічай улады ці судовых рашэнняў, а палітычныя дзеянні ажыццяўляюцца ў выглядзе систэм захадаў па правядзенні канкрэтнай эканамічнай, сацыяльнай ды іншых відаў палітыкі.

Палітычныя рашэнні і дзеянні складаюць выводныя палітычнай систэмы. Рашэнні і дзеянні накіроўваюцца ў асяродзьдзе, дзе ацэньваюцца і асэнсоўваюцца, выклікаючы новыя сыгналы (пятля зваротнае сувязі), і працэс паўтараецца.

Працэс палітычнай канвэрсіі.

Працэс перапрацоўкі палітычнай систэмы уводных фактараў у выводныя называюцца палітычнай канвэрсіяй.

Паводле Г. Алмонда працэс палітычнай канвэрсіі зьяўляецца найважнейшай функцыяй палітычнай систэмы і складаецца з наступных этапаў:

- ✓ артыкуляцыя інтарэсаў — працэс, падчас якога асобныя актары і групы высоўваюць свае патрабаванні да тых, хто прымае палітычныя рашэнні,
- ✓ агрэгаванне інтарэсаў — зъбіранне і систэматызацыя патрабаванняў, распрацоўка палітычных праграмаў,
- ✓ увядзенне правілаў — дзейнасць, скіраваная на распрацоўку рэгулятыўных нормаў, паводле якіх будуть дзейнічаць актары палітычнай систэмы,
- ✓ прымяненне правілаў — выкананье прынятых рашэнняў,
- ✓ ацэнка правілаў, якая неабходная для своечасовай мадыфікацыі палітычнага курсу, вызначэння ягонай адпаведнасці ўведзеным правілам, а саміх правілаў падставовым каштоўнасцям і нормам. [35, с. 70]

Асаблівасці палітычнай канвэрсіі ў розных палітычных систэмах вызначаюцца тыпам палітычнай систэмы, які ў сваю чаргу абумоўліваеца рэжымам функцыяновання палітычнай систэмы, альбо палітычным рэжымам. Яшчэ Д. Істан пісаў, што палітычным рэжымам ёсьць “тыя прынцыпы, што вызначаюць спосаб, якім задавальняюцца ўпарядкованыя патрабаванні і выконваюцца рашэнні” [41, с. 114].

Тыпалёгія палітычных систэм

Існуе шмат клясыфікацыяў палітычных рэжымаў і, адпаведна, палітычных систэм. Найбольш пашыранай зьяўляецца т.зв. “трохаспектная мадэль”, у якой, паводле рэжыму функцыяновання, палітычныя систэмы падзяляюцца на таталітарныя, аўтарытарныя і дэмакратычныя.

Паводле ступені ўзаемасувязі са зьнешнім асяродзьдзем, палітычныя систэмы падзяляюцца на адкрытая, якія маюць дынамічную структуру і шырока ўзаемадзейнічаюць са зьнешнім асяродзьдзем, і закрытая — зь фіксаванай структурай ды мінімальным узаемадзейннем з навакольлем.

Паводле Ч. Эндрэйна ў падмурку тыпалёгіі палітычных систэм ляжыць харектар узаемадзейння паміж сабой наступных элементаў:

- ✓ культурныя каштоўнасці, якія фармуюць палітычныя задачы,
- ✓ улада, якой валодаюць такія структуры як урад, партыі, сацыяльныя супольнасці, міжнародныя інстытуцыі,
- ✓ паводзіны палітыкаў і шэраговых грамадзянаў, якія ня так актыўна ўдзельнічаюць у прыняцці палітычных рашэнняў.

Гэтыя тры аспекты складаюць падмурок падзелу існых палітычных систэм на чатыры тыпы: народныя (пляменныя), бюрократычныя, мабілізацыйныя і кампрамісныя [36, с. 19-20].

2. Мэханізмы ўплыву асацыяцыяў грамадзянаў на прыняццё палітычных рашэнняў ва ўмовах дэмакратычнай палітычнай систэмы.

Неабходнасць аналізу мэханізмаў, паводле якіх у дэмакратычных палітычных систэмах асацыяцыі грамадзянаў упłyваюць на прыняццё палітычных рашэнняў, тлумачыцца шэрагам унікальных асаблівасцяў дэмакратычнага ладу. Гэтыя адрозненія рысы дэмакратыі былі сформульованыя амэрыканскім палітолягам Робэртам Далем.

Неад'емнымі перавагамі дэмакратычнага ладу над іншымі формамі палітычнай будовы грамадзтва паводле Даля [9, с. 48] зьяўляюцца між іншым:

- ✓ свабода асобы

- ✓ самавызначэнне
- ✓ абарона падставовых інтарэсаў асобы
- ✓ павага да падставовых правоў і свабодаў.

Характэрны рысай дэмакратыі зьяўляеца вялікая ступень улучанасьці грамадзянаў у палітычнае жыцьцё грамадзтва, што дасягаецца праз шырокі ўдзел добраахвотных асацыяцыяў у працэсе падрыхтоўкі й прыняцця палітычных рашэнняў. Як адзначаюць Ўінтэр і Бэлоў: “Чым больш спэцыялізаваным і разывітым з тэхналагічнага боку зьяўляеца грамадзтва, тым большую вагу ў палітычным працэсе маюць арганізаваныя групы. Групы ёсьць найважнейшымі ўстановамі ў выказваньні патрабаваньняў у палітычнай систэме”. [30. с.130]

Даль уважае “аўтаномія асацыяцыяў” адным з неабходных элемэнтаў сучаснай прадстаўнічай дэмакратыі. У сваю чаргу “аўтаномія асацыяцыяў” Далем тлумачыцца наступным чынам: “грамадзяне для абароны сваіх разнастайных правоў, улучна і з тымі, што прызначаны для эфектыўнага функцыянавання палітычных інстытутаў, маюць права ўтвараць адносна незалежныя супольнасьці альбо арганізацыі, у тым ліку незалежныя палітычныя партыі і «групы інтарэсаў»” [9. с. 86]. Зыходзячы з гэтага, можна меркаваць, што менавіта ва ўмовах дэмакратычных палітычных систэмай функцыі асацыяцыі грамадзянаў па рэпрэзэнтацыі інтарэсаў сацыяльных груп будуть рэалізаваныя найбольш поўна, а іх роля як фактара прыняцця палітычных рашэнняў будзе максімальнай.

Нарматыўныя падставы артыкуляцыі інтарэсаў грамадзянаў.

Універсальным дакумэнтам, якія дэкларуе права грамадзянаў на ўдзел у працэсе прыняцця рашэнняў, што маюць дачыненіне да кіравання сваёй краінай, ёсьць Усеагульная дэкларацыя правоў чалавека. У прыватнасці, артыкул 22 Дэкларацыі гаворыць, што:

1. кожны чалавек мае права браць ўдзел у кіраваньні сваёй краінай непасрэдна, альбо праз пасярэдніцтва свабодна абраных прадстаўнікоў,
2. воля народу павінна быць падмуркам улады ўраду;
3. гэтая воля павінна знаходзіць сваё адлюстраваньне ў пэрыядычных і нефальсифікованых выбарах, якія павінны праводзіцца пры ўсеагульным і роўным выбарчым праве шляхам патаемнага галасавання альбо праз іншыя раўназначныя формы, якія забясьпечваюць свабоду галасавання.

Апроч таго, у пункце 1 артыкула 20 гаворыцца, што “Кожны чалавек мае права на свабоду мірных сходаў і асацыяцыяў”[29, с. 11-12].

Паколькі Усеагульная дэкларацыя зьяўляеца пэўным праўным этапёнам, можна меркаваць, што падобныя нормы дэталізованыя і разывітыя ў нацыянальных заканадаўствах краінай, якія да яе дадзеныя існуюць. На нацыянальным узроўні падставовым праўным дакумэнтам, які гарантую права грамадзянаў на ўдзел у кіраваньні сваёй краінай і раскрывае мэханізмы легальнай рэпрэзэнтацыі і задавальненія інтарэсаў сацыяльных груп, ёсьць Канстытуцыя. Тому дзеля высьвітлення нарматыўных падставаў артыкуляцыі інтарэсаў грамадзянаў ва ўмовах дэмакратычнай палітычнай систэмы лягічна зъвярнуцца да аналізу канстытуцыяў традыцыйных дэмакратыяў — ЗША, Канады, краінай-сябру Эўразіі.

Але, аналізуючы канстытуцыі краінай “аб’яднанай Эўропы” з гледзішча ступені выразнасці гарантываю правоў асацыяцыяў грамадзянаў упłyваць на прыняццё палітычных рашэнняў і замацаваныя цяжкасцяў. Асацыяцыі грамадзянаў у якасці “уводнага мэханізму” сталі здабыткам палітычнай тэорыі і практикі парайональна нядаўна (зь сярэдзіны XX стагодзідзя), тады як канстытуцыі бальшыні краінай Эўразіі зазвычай напісанае ў шмат даўжэйшую гісторыю. Цераз гэтую акалічнасць права грамадзянаў на рэпрэзэнтацыю сваіх інтарэсаў праз свабодныя асацыяцыі ў межах праўнага поля гэтых краін зъяўляюцца ў большай ступені не канстытуцыйнымі нормамі, а хутчэй вынікаюць з падставовых правоў чалавека, замацаваных у нацыянальных канстытуцыях. Функцыянальнасць асацыяцыям грамадзянаў як “уводнаму” мэханізму надае хутчэй адпаведны тып палітычнай культуры гэтых краінай, інстытуцыяналізаваны ў сукупнасці інстытутаў, якія ўзаемадзейнічаюць у межах адпаведнага палітычнага рэжыму.

Своеасаблівай сучаснай дэмакратычнай палітычнай систэмай, якая склалася не эвалюцыяна, а стваралася адмыслова і мттанакіравана з улікам дасягненняў тэорыі і практикі дэмакратыі, зъяўляеца палітычная систэма Эўразіі. Дэкларацыі пра максімальную адкрытасць і дэмакратычнасць гэтай палітычнай систэмы зараз замацоўваюцца нарматыўна ў межах Эўрапаканстытуцыі. Стваральнікі праекту гэтага дакумэнту надаюць вялікую ролю мэханізмам прадстаўніцтва інтарэсаў грамадзянаў у структурах Эўразіі, у тым ліку і праз свабодныя асацыяцыі.

У артыкуле 45 (Прынцыпы прадстаўнічай дэмакратыі) “Папярэднія дамовы, якія ўсталёўвае Канстытуцыю для Эўропы” [a] [40] съвязярджаюцца:

1. Праца Зъвязу павінна быць заснаваная на прынцыпе прадстаўнічай дэмакратыі.
2. Грамадзяне непасрэдна прадстаўленыя на ўзроўні Зъвязу ў Эўрапарлямэнце.
3. Кожны грамадзянін мае права ўдзельнічаць у дэмакратычным жыцьці Зъвязу.

“Рашэнні павінны прымацца як мага больш адкрыта і максімальна адпавядаць чаканням грамадзяніна” [6].

Артыкул 46 таго ж дакумэнту:

1. Установы Зъвязу павінны адпаведнымі способамі даваць грамадзянам і асацыяцыям, якія іх прадстаўляюць, магчымасць рабіць вядомымі і публічна абменьвацца сваімі поглядамі на ўсе сферы жыцьця Зъвязу,
2. Установы Зъвязу павінны ладзіць адкрыты, празрысты і рэгулярны дыялог з прадстаўнічымі асацыяцыямі і грамадзянскай супольнасцю,

3. Камісія (маецца на ўвазе Эўрапакамісія) павінна весьці шырокія кансультацыі з партыямі з нагоды таго, ці зъяўляеца дзейнасць Зъвязу відавочнай і дакладна зразумелай.

Такім чынам, на тэрыторыі Эўразіі магчымасць ўдзелу грамадзянаў і прадстаўнічых асацыяцыяў грамадзянаў у падрыхтоўцы і прыняцці палітычных рашэнняў на толькі дзеяцца дэкларатыўна, але і замацаваная працэдурна на прынцыпах адкрытасці, празрыстасці і рэгулярнасці дыялогу ўстановаў Зъвязу і структураў грамадзян-

скай супольнасьці.

Форма кіраваньня як спосаб арганізацыі улады.

Паводле Істана цэнтрам палітычнай систэмы зьяўляеца "урад, альбо ўлады, якія прымаюць пастановы". Неад'емнай прыкметай дэмакратычнай праўнай дзяржавы зьяўляеца падзел улады на заканадаўчую, выканайчую і судовую галіны, якія азначае падзел функцыяў і адносную аўтаномнасць кожнай з іх [4, с. 19].

Такім чынам, цэнтар палітычнай систэмы "падзелены" на трох часткі, узаемадзеянне паміж якім можа адбывацца па розных сцэнарах, якія ў беларускай паліталягічнай традыцыі прынята называць формамі кіраваньня. Традыцыйна прынята вылучаць дзяўце формы кіраваньня: манархія (улада аднаго) і рэспубліка (улада многіх) (класыфікацыя Макіавелі [38, с. 304]). Сярод дэмакратычных палітычных систэмай Алюм на падставе адрозненій у арганізацыі выканайчай і заканадаўчай улады вылучае прэзыдэнцкую, парламэнцкую і паўпрэзыдэнцкую формы кіраваньня [38, с. 305].

У межах прэзыдэнцкай формы кіраваньня (мадэль ЗША) існуе дакладнае разъмежаванье паміж заканадаўчай і выканайчай галінамі ўлады, заснаванае на тым, што парламэнт і прэзыдэнт абіраюцца ўсеагульным галасаваннем. Прэзыдэнт зьяўляеца кіраўніком дзяржавы і адначасова ачольвае выканайчую ўладу: ён фармуе ўрад і асабіста кіруе ягонай дзейнасцю. У межах гэтай формы кіраваньня ўрад падсправаздачны прэзыдэнту, а не парламэнту. Палітычны працэс адбываецца па наступным сцэнары: прэзыдэнт валодае правам заканадаўчай ініцыятывы, прапануе парламэнту законапраекты, якія могуць быць ухваленыя ці адхіленыя. Адначасова з тым прэзыдэнт мае права адхіліць закон, прыняты парламентам, а апошні мае абмежаваныя магчымасці ўплываць на мандат прэзыдэнта.

У парламэнцкай форме кіраваньня (мадэль ФРН, Італіі і Брытаніі) наадварот існуе "зъліцьцё" ўлады: шляхам усеагульных выбараў абіраеца парламэнт, які фармуе ўрад (з прадстаўнікоў парламэнцкай большасці ці кааліцыі). Урад трymае справаздачу перад парламентам. Кіраўнік ураду (прем'ер-міністар) зьяўляеца кіраўніком выканайчай ўлады. Пасада прэзыдэнта пры такай форме арганізацыі дзяржаўнай ўлады таксама прадугледжваецца: прэзыдэнт абіраецца парламентам і зьяўляеца кіраўніком дзяржавы. Але ягоныя паўнамоцтвы невялікія, а функцыі прадстаўніцкія і цырыманіяльныя. Ва ўмовах сучасных ўсходніх канстытуцыйных манархіяў функцыю кіраўніка дзяржавы выконвае манарх, які па сваіх паўнамоцтвах падобны да прэзыдэнта. Сцэнар палітычнага працэсу выглядае наступным чынам: урад пропануе палітычныя праграмы парламэнту, які іх ухваляе альбо адхіляе. Парламэнт можа выказаць ветам недаверу ўраду, што вядзе да адстаўкі таго. У выпадку няздольнасці парламэнту сформаваць урад (парламэнцкая крыза) адбываецца роспуск парламэнту дыў абвяшчаюцца парламэнцкія выбары.

Зъмешанай формай кіраваньня зьяўляеца паўпрэзыдэнцкая рэспубліка (Пятая Рэспубліка Францыі), калі і прэзыдэнт і парламэнт абіраюцца на ѿсеагульных выбараў. Прэзыдэнт прызначае ўрад, якія справаздачны і перад прэзыдэнтам, і перад парламентам.

Каналы ўплыву асацыяцыяў грамадзянаў на прыняцьцё палітычных рашэнняў.

З'яўвернемся да мадэлі функцыянаваньня ліберальнай дэмакратычнай палітычнай систэмы прадстаўленай на мал. 2.

Паколькі асацыяцыі грамадзянаў зьяўляюцца па сутнасці асацыяванымі групамі інтэрэсаў (associated interest groups), можна меркаваць, што мэханізмы ўзаемадачыненіяў апошніх зь іншымі структурамі грамадзянскай супольнасці і дзяржавай спрэядлівые таксама і для асацыяцыяў.

З прыведзенай схемы бачна, што ўплыву асацыяцыяў на прыняцьцё палітычных рашэнняў можа рэалізоўвацца чатырма шляхамі. Разгледзім іх:

1. Узаемадзеянне з палітычнымі партыямі, якія падзяляюць інтэрэсы групы.

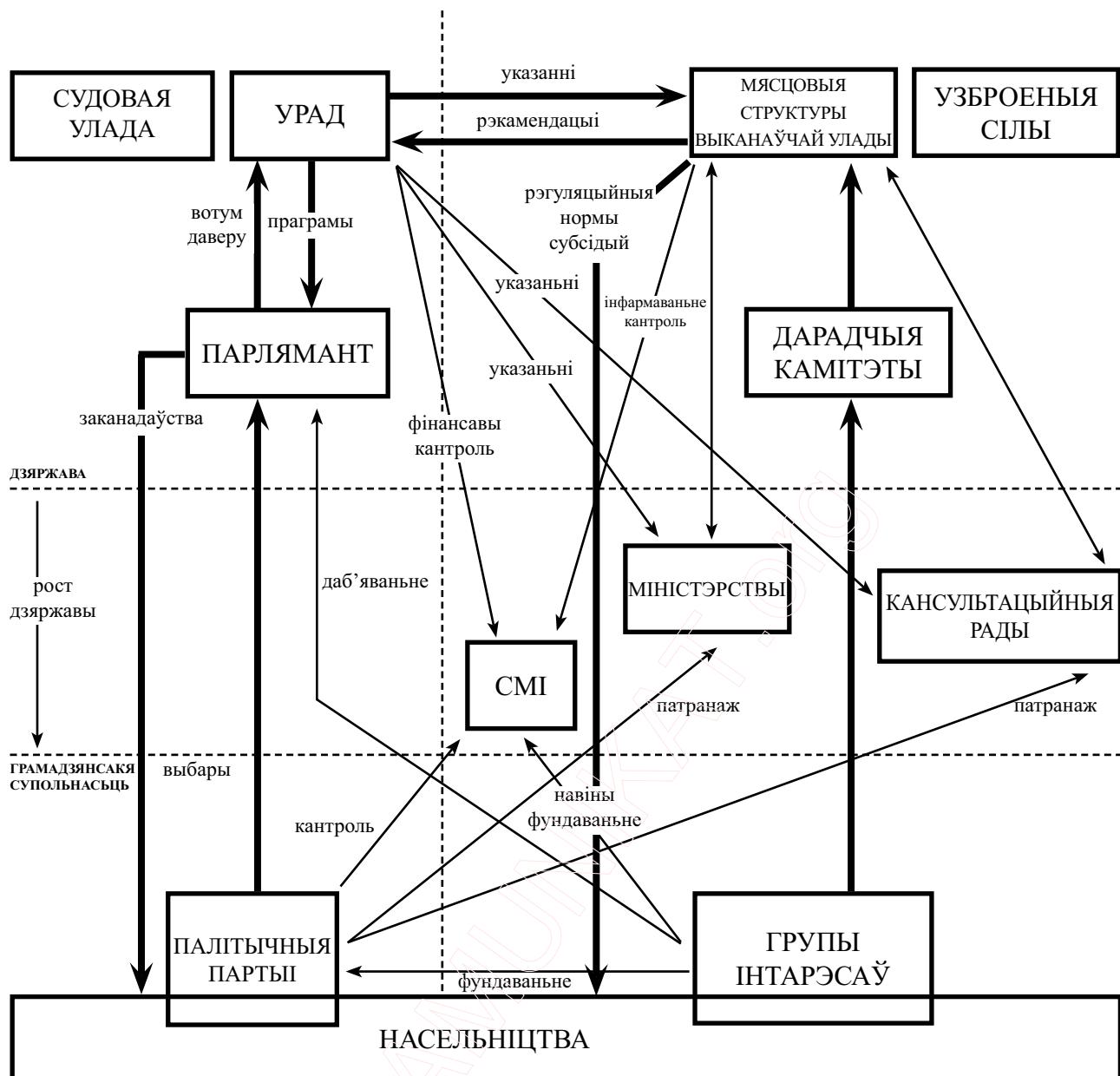
Сцэнар падобнага ўзаемадзеяння будзеца на падставе своеасаблівага "падзелу абавязкаў": групы інтэрэсаў выконваюць функцыю артыкуляцыі патрабаваньняў, а палітычныя партыі — функцыю іх агрэгаваньня. Як азначае брытанскі палітоляг Р.Т. МакКензі: "пры плюралістичным ладзе людзі, што выказваюць патрабаваньні, рэпрэзэнтоўваюцца не палітычнымі партыямі, а групамі інтэрэсаў (interest groups). Палітычныя партыі ёсць камандамі магчымых "творцаў рашэнняў" (decision makers), якія пропануюць сябе на ролю будучынных кіраўнікоў краіны, якіх на агульных выбараў маюць магчымасць абраць выбарнікі" [30, с. 138]. Пра слушацца гэтай схемы прадстаўніцтва ўскосна съведчыць і сучасная тэндэнцыя павелічэння колькасці сяброўстваў ў структурах трэцяцага сэктара з адначасовым змяншэннем сяброўстваў ў палітычных партыях дыў нялепшы імідж апошніх у грамадзтве [44, с. 301].

Матэрыяльнае ўвасабленыне супрацоўніцтва партыяў і групаў інтэрэсаў можа прымаць надзвычай розныя формы, і ўключаць у сябе, як фундаваныне партыяў у міжвыбарны пэрыяд, так і забесьпячэныне фінансавымі, матэрыяльнымі ды іншымі рэурсамі падчас выбарных кампаній.

2. Правядзеніне ў парламэнт уплывовых сябраў асацыяцыяў.

У адрозненіі ад партыяў, асацыяцыі ня ставяць перад сабой задачы стварыць парламэнцкую большасць зь сябраў асацыяцыі. Важным зьяўляеца сам статус дэпутата, які адчыняе дадатковыя магчымасці для адстойвання інтэрэсаў сваёй групы, уплыву на дэпутатаў ад партыяў, якім была нададзеная падтрымка падчас выбараў ці ў міжвыбарны пэрыяд, стварэніне міжпартыйных парламэнцкіх групай з такіх дэпутатаў дзеля злагоджвання магчымых ідэалагічных супэрніцтваў ды больш эфектыўнай працы на карысць зацікаўленай групы, а таксама іншых формы парламэнцкага ўплыву (дзейнасць афіцыйных лабістуў (у ЗША) альбо зарэгістраваных групай узаемадзеяння ў Бундэстагу ды інш.).

3. Узаемадзеянне са структурамі выканайчай ўлады (public administration) зьяўляеца цэнтрам інстытуцыяналізаваных узаемадачыненіяў засікаўленых групай і палітычнай систэмы. Узаемадзеянне можа палягаць у супрацоўніцтве ў межах т.зв. "дарадчых камітэтав" (advisory committees), разнастайных "круглых сталоў" пры міністэрствах ды іншых уладных структурах, падаваныні інфармацыі аб сваёй сацыяльнай групе, альбо выражэнні пратэсту

Мал. 2. Ліберальна-дэмакратычна палітычна систэма [38, с. 12]

супраць захадаў уладаў.

4. Фармаваньне грамадзкай думкі прац падаваньне інфармацыі а таксама іншых рэурсаў сродкам масавай інфармацыі, а таксама арганізацыю т.зв. "напасрэднага дзеяньня" (direct actions) (дэманстрацыя, страйкаў і г.д.), масавых зваротаў грамадзянаў, грамадзянскіх кампаніяў, кангрэсаў, сходаў ды інш.

Таким чинам, інструменти і ресурси ўсьдзеяньня асацыяцыяў грамадзянаў у дэмакратычнай палітычнай сістэме можна выявіць у выглядзе табліцы.

Таблиця 1.

Мэты і рэсурсы ўзьдзеяньня групаў інтарэсаў у палітычнай систэмэ краінаў Заходняй Эўропы [38, с. 241]

		Канстытуцыйныя інструмэнты	Функцыйныя інструмэнты
Дзяржава	Мэта	Парламэнт	Дзяржаўная адміністрацыя
	Рэсурсы	Прадстаўнікі, парламэнцкія групы	Інфармаваньне, супрацоўніцтва
Грамадзянская супольнасць	Мэта	Партыі	CMI
	Рэсурсы	Фундаваньне кандыдатаў	Грамадзкая думка, непасрэдныя акцыі

Напрыканцы апісання мэханізму ўплыву асацыяцыяў на функцыянаваныне палітычнай систэмы варта зазначы-

ць, што мэтады ўплыву залежаць ня толькі ад спэцыфікі дзеянісці асацыяцыяў ды іхмагчымасцяў, але ў першую чаргу ад тыпу функцыянаваньня і ступені адкрытасці палітычнай систэмы.

У гэтым нумары мы зъмясьцілі першую частку артыкулу Андрэя Вітушкі "Ўплыв асацыяцыяў грамадзянаў на прыняцьцё палітычных рашэнняў: сусветная і нацыянальная практыка". У наступным нумары Вас чакае працяг артыкулу, зь якога можна даведацца пра мэханізмы ўплыву асацыяцыяў грамадзянаў на прыняцьце палітычных рашэнняў у беларускай палітычнай систэме, а таксама ўзаемадзеяньне са сродкамі масавай інфармацыі. Поўную вэрсю можна таксама знайсці на інтэрнэт-сторонцы часапісу <http://praunik.org>.

Літаратура

1. Бакун Л. А. Группы в политике. К истории развития американских теорий. // Полис. М., 1999, №1.
2. Беларусская палітычная систэма і прэзыдэнцкія выбары 2001 году: збор аналітычных матэрыялаў / IDEE. — Варшава, 2001. — 479 с.
3. Брэтон Ф., Пру С. Выбух камунікацыі. Нараджэнне новай ідэалёгіі / пер. з французскай А. Мароз — Мн.: Беларускі фонд Сораса, Выд-ва "Тэхналогія", 1995. — 333 с.
4. Бугрова І. Грамадзства і палітыка. // Да дэмакраты прац грамадзянскую супольнасць. / Пад рэд. Фенрыха П., Роуды У. — Шчэцын, 2000. — 356 с.
5. Бяляцкі А., Лабковіч У., Стэфановіч В. Выбары ў мясцовыя Саветы дэпутатаў Рэспублікі Беларусь 24 скліканья. Факты і каментары. — Мн.: ГА "ПЦ "Вясна", 2003. — 140 с.
6. Выбары 2001 г. і грамадзкая арганізацыя // Бюлетэнь Асамблеі дэмакратычных наўрадавых арганізацыяў Беларусі. — 2001 г. — сънежань.
7. Герберт Р. Ўінтэр, Томас Дж. Бэлоўз. Канфлікт і кампраміс. Уводзіны ў палітычную науку / пер. з англ. В. Маруцік — Мн.: "Тэхналогія", 2002. — 507с.
8. Даведнік беларускіх грамадзкіх аб'яднаньняў / Уклад.: І. М. Чырко і інш. — 4-е выд., перапрац. — Мазыр: ТАА ВД "Белы Вецер", 2002. — 500 с.
9. Даль Роберт. О демократии / пер. с англ. Богдановского А.С.; под ред. Алякринского О.А — М.: «Аспект Пресс», 2000. — 208 с.
10. Дэбаш Ш., Панцье Ж-М. Уводзіны ў палітыку, (пер. з французскай Істомін А., Барысевіч Ю., Жалезка Ю.). Мн.: Беларускі Фонд Сораса, Цэнтар эўрапейскіх досьледаў і культурных ініцыятываў "Эўрафорум", 1996. — 620 с.
11. Здравоохранение Беларуси 2003. Учреждения, услуги, товары. Кто есть кто: Информ. справоч. кат. Офиц. изд. Вып. VII. — Мн.: ГУ РНМБ, 2003. — 318 с.
12. Конституция Республики Беларусь от 15 марта 1994 г. №2875-XII // Национальный реестр правовых актов Республики Беларусь, 1999 г., №1, 1/0
13. Концепция развития стоматологической службы Республики Беларусь на период от 2003 до 2007 года, Министерство здравоохранения Республики Беларусь, Минск 2003.
14. Котиков А. Ф. Группы интересов: особенности создания и деятельности, — Мн., 1999. — 120 с.
15. Ліхтаровіч Ю. Выклікі і матывацыі рэформы палітычнай систэмы Беларусі. // Беларусь — сцэнары рэформаў. / Пад на-вуковай рэдакцыяй Р. Вайніёні, Э. Крулікоўскай, Ю. Плаконкі, У. Раманава. Варшава.: Фонд імя Сьцяпана Батуры, 2003.
16. Ляшкевіч Ю. Яшчэ 56 чалавек учора прачнуліся дэпутатамі // Звязда — 2000. — 31 кастрычніка. — С. 2.
17. О здравоохранении: Закон Республики Беларусь, 11 января 2002 г. №91-З // Национальный реестр правовых актов Республики Беларусь, 25.01.2002, N 10, рег. N 2/840 от 16.01.2002.
18. О порядке реализации права законодательной инициативы гражданами Республики Беларусь: Закон Республики Беларусь, 26 октября 2003 г. // Национальный реестр правовых актов Республики Беларусь 28.11.2003 г. N 2/997.
19. Об общественных объединениях: Закон Республики Беларусь, 4 октября 1994 г. N 3254-XII с изменениями и дополнениями — Ведомости Верховного Совета Республики Беларусь, 1994 г., N 29, ст. 503.
20. Об утверждении плана подготовки законопроектов на 2003 год: Указ Президента Республики Беларусь, 8 января 2003 г. N 8 // Национальный реестр правовых актов Республики Беларусь, 20.01.2003, N 7, рег. N 1/4289 от 13.01.2003
21. Об утверждении Положения о работе с научными медицинскими обществами и ассоциациями Министерства здравоохранения Республики Беларусь: Приказ Министерства здравоохранения Республики Беларусь, 1 апреля 1998 N 105.
22. Об утверждении Положения об отраслевых и территориальных информационно-пропагандистских группах: Постановление Совета Министров Республики Беларусь, 8 октября 2003 г. N 1284 // Национальный реестр правовых актов Республики Беларусь, 17.10.2003. N 5/13195
23. Орехов Ю. Кто на президента? // Белорусский Рынок, — 2004. — 29 марта. — С. 5.
24. Працуем разам і ўплываем на дзяржаву. Настроі грамадзкіх арганізацый Заходній Беларусі // Рэгіён. — 2004. — N1.
25. Репрессивные действия против белорусского гражданского общества должны быть прекращены // Пресс-релиз Посольства США, 1 апреля 2004 г.
http://minsk.usembassy.gov/bel/html/emb_bdg_bhc.html (2.04.2004).
26. Сіліцкі В. Генэральная рээтыцыя на мяжы існаваньня // Асамблея. — 2004. — N 1.
27. CMI і прэс-службы: Беларусь 2003 / Укладальнік і рэдактар І. Урбановіч-Саўка; ГА "Беларуская асацыяцыя журналістаў". — Мн.: Медысонт, 2003. — 127 с.
28. Улевич О. Беларусь проиграла правам человека со счетом 14:23. // Комсомольская правда в Белоруссии, — 2003. — 22 апреля — С. 4.
29. Усеагульная дэкларацыя правоў чалавека. — Мн.: Прадстаўніцтва ААН у Рэспубліцы Беларусь, 2000. — 60 с.
30. Ўінтэр Г. Р., Бэлоўз Т. Дж. Канфлікт і кампраміс. Уводзіны ў палітычную науку / пер. з англ. В. Маруцік — Мн.: "Тэхналогія", 2002. — 507с.

31. Фенрых П. Грамадзянская супольнасьць і грамадзянін у грамадзянскай супольнасьці. // Да дэмакратыі праз грамадзянскую супольнасьць. Пад рэд. Фенрыха П., Роўды У. — Шчэцын, 2000.
32. Хто нясе персанальную адказнасць? // Асамблея. Часопіс грамадзкіх актыўістаў. — 2003. — Сынежань.
33. Чарноў В. Характар палітычнага рэжыму. // Беларусь — сцэнары рэформаў. / Пад нав. рэд. Р. Вайніёні, Э. Крулікоўскай, Ю. Плаконкі, У. Раманава. — Варшава: Фонд імя Сыцяпана Батуры, 2003. — 346 с.
34. Человеческий потенциал Беларуси: экономические вызовы и социальные ответы. Национальный отчёт о человеческом развитии 2003 / Представительство ООН/ПРООН в Республике Беларусь. — Мин.: «Юнипак», 2003 — 118 с.
35. Школа гражданского образования. Сборник лекций и методических материалов. / Под редакцией В. Ровдо и В. Чернова. — Мин., Фонд “Адкрытае грамадства”, 2002. — 510 с.
36. Эндрейн Ф. Ч. Сравнительный анализ политических систем. — М.: ИНФРА –М, “Весь мир”, 2000, — 320с.
37. 2004. AMA Strategic Plan <http://www.ama-assn.org/ama/pub/category/12180.html> (12 сак. 2004)
38. Allum P. A. State and society in Western Europe. — Polity Press, 1995 — 627 р.
39. Bonura C. AMA pushes for candidates to address health care issues / New Orleans CityBusiness; 03/20/2000, Vol. 20 Issue 39, p11, 1/2р.
40. Draft Treaty establishing a Constitution for Europe, European Convention <http://european-convention.eu.int/docs/Treaty/cv00850.en03.pdf>
41. Easton D., A Framework for Political Analysis. — Englewood Cliffs, N. J.: Prentice-Hall, 1965 — 256 р.
42. Gaining influence. BMA. Annual Report of Council 2003 — 2004 — British Medical Association, 2004
43. Kapes B. AMA president urges immediate action: “Bring common sense to medical liability” / Journal of Cosmetic Surgery, April 2004, p.33.
44. Lawson K. The Human Polity. A Comparative Introduction to Political Science. — Houghton Mifflin Company, 1999 — 580 р.
45. Medical Liability Reform. Fast Facts <http://www.ama-assn.org/ama/pub/article/6282-7342.html> (11 сак. 2004).
46. National Health Service Reform (Scotland) Bill. Written evidence submitted to Health Committee. October 2003. <http://www.bma.org.uk/ap.nsf/Content/nhsreformbillhealth?OpenDocument&Highlight=2,National,Health,Service,Reform> (12 крас. 2004)
47. Nordhaus N. Health: A Concern for Every American. — Gale Group, Farmington Hills, Michigan, 2001.
48. Partnership for Care: Britain’s Health White Paper <http://www.scotland.gov.uk/library5/health/pfcs-00.asp> (14 сак. 2004).
49. Putting Power into Patient Choice / New England Journal of Medicine. Volume 341:1305-1308 October 21, 1999 Number 17
50. Serving members / BMA Annual Report of Council 2003 — 2004 British Medical Association, 2004
51. The AMA’s Proposal for Reforming the Private Health Insurance System. Revised Edition. — Health Policy Group of American Medical Association, 1999.
52. The Concise Oxford Dictionary of Politics. Edited by I. McLean. — Oxford, New York.: Oxford University Press, 1996
53. What BMA does. <http://www.bma.org.uk/ap.nsf/Content/whatbmadoes2> (10 сак. 2004).

The Influence of the Associations of Citizens on the Political Decision-Making: World and National Practice

■ ANDREJ VITUŠKA

Andrej Vituška — chairman of the Association of Belarusian Medical Specialists (<http://medicus.iatp.by>), co-editor of the journal "Daminika", holds master degree in political science (European Humanities University), doctor of the resuscitation unit for new-born children of Miensk City Clinical Hospital, 7. The interests in political science cover the role and mechanisms of NGOs functioning, the influence of the associations of citizens on political decision-making.

Review of the article (full version available in the Belarusian part of the journal):

The author of this article is a chairman of the Belarusian Association of Medical Specialists and a renowned activist of some Belarusian NGOs which makes his analysis of the situation with the freedom of association in Belarus especially profound and non-standard. This text comprises of thorough introduction of the notion and structure of the political system, description of the ideal model of associations influence within a democratic society and ends up with a detailed deconstruction of the role of associations within Belarusian political system. Finally, an attempt is made to identify possible channels to influence political decision-making in Belarus through associations of citizens. The peculiarity of this article is a combination of classical western doctrines on the role of associations with the projection on the nowadays Belarusian traits in the state system.

KAMUNIKAT.